

OBCHODNÍ DŮM U NOVÁKŮ V PRAZE NA POZADÍ VÝVOJE OBCHODNÍHO DOMU V EVROPĚ

DANA LINHARTOVÁ

Článek se zabývá první, secesní fází (1901–1904) výstavby slavného obchodního paláce známého zejména pod označením „U Nováků“ čp. 699 ve Vodičkově ulici na Novém Městě. Neméně zajímavá je jistě i novější část paláce situovaná směrem do ulice V Jámě a realizovaná v letech 1927–1929, té se však s ohledem na omezený prostor článku budeme věnovat pouze okrajově. Obě části dnes jednotného palácového komplexu jsou dokladem tvůrčího vývoje jednoho autora – architekta Osvalda Polívky. Pozornost je věnována také osobnosti majitele a stavebníka Josefa Nováka. V úvodu článku je komplexněji nastíněn vývoj obchodních domů v Evropě, zejména v Paříži a ve Vídni, na tuto část pak navazuje architektonická analýza a následně srovnání významnějších realizací s pražským palácem.

DEPARTMENT STORE U NOVÁKŮ IN PRAGUE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF DEPARTMENT STORES IN EUROPE

This article is concerned with the first Art Nouveau phase (1901–1904) of the development of the famous shopping palace known under the name “U Nováků” No. 699 in Vodičkova Street in The New Town. Equally interesting is the later part of this palace situated towards the street V Jámě and realised in 1927–1929, described only marginally due to the restricted space of this article. Both parts of currently united palace complex reflect creative development of a single author – architect Osvald Polívka. Also the personality of the building owner Josef Novák is mentioned. The more complex development of department stores in Europe, mainly in Paris and Vienna, is drawn in the introduction, followed by the architectural analysis and comparison of significant realisations with the Prague palace.

Klíčová slova — palác U Nováků – Praha-Nové Město – secese – obchodní dům – Josef Novák – Osvald Polívka

Key words — Palace U Nováků – Prague-New Town – Art Nouveau – department store – Josef Novák – Osvald Polívka

Palác U Nováků (obr. 1) patří mezi první univerzální pražské obchodní domy vůbec (POCHE 2001, 281). Dříve než se začneme zabývat tímto objektem, bylo by dobré učinit zmínku o vývoji a typologii obchodního domu v 19. století v Evropě. Tím se nám osvětlí inspirativní zdroje a snáze provedeme potřebnou analýzu a nakonec i srovnání s ostatními významnými realizacemi.

Vývoj obchodního domu v Evropě

Obchodní dům vznikl vlastně z provozních důvodů sloučením jednotlivých kamenných obchodů takřkajíc pod jednu střechu. Vůbec poprvé se tato inovace rozvinula v Paříži, město módy, v souvislosti s prodejem textilu,¹ a tak první obchodní dům je připisován právě Paříži. Předchůdcem obchodního domu byl tzv. La Ville de Paris, kde se v roce 1844 nacházelo asi 140 obchodů s módou. Pokud jde o samotnou strategii obchodního domu, pak základním principem byly jednoznačné a fixní ceny, placení v hotovosti, prodej bez nátlaku na zákazníka a právo výměny. Jako skutečně první francouzský obchodní dům je uváděn pařížský Au Bon Marché, budovaný od roku 1852, tedy obchodní dům s textilem založený Aristidem Boucicaudem, jehož původním povoláním byl podomní prodej. Pozdější návrh novostavby z počátku 60. let 19. století pocházel od Gustava Eiffela (FREI 1997, 23n). Svým vzhledem se stala tato stavba nepochybně senzací, ale vzrušující byla i nebývalá nabídka zboží a na dosavadní poměry i nízké ceny oblečení. Tento úspěšný počín si brzy našel své příznivce a následovníky. Byli jimi jak Les Grands Magasins du Louvre (1855), tak Le Printemps (1865) nebo La Belle Jardinière otevřená roku 1867 Pierrem Parissotem. Ve výčtu prvních obchodních domů však nesmí chybět ani Londýn. V roce 1863 tu William Whiteley založil malý obchod na Bayswater u Hyde Parku a jeho velkým konkurentem se stal na opačné straně Hyde Parku slavný Harrods. Oba obchodní domy přitom v této době velmi profitovaly ze světové výstavy. Whitelyho obchodní dům byl skutečně univerzální, neboť kromě módy nabízel vše podle sloganu „od jehel až po slona“, navíc zde byla lékárna, banka, pojišťovna, stáje pro koně, ale i pohřební ústav (SAUTNER 2006, 112). V Rakousku-Uhersku se revoluční myšlenka obchodního domu prosadila poměrně pozdě. První obchodní dům zaměřený na konfekci a textilní zboží založil ve Vídni v roce 1863 August Herzmannsky (původem ze Slezské Ostravy). Předchůdcem obchodního domu ve Vídni byly spíše sklady-kvelby, právě ty tvořily vlastně jakousi obchodní zónu domu zvaného Heinrichshof, který v letech 1861–1865 navrhl Theophil

1 Za zmínku jistě stojí, že počátky francouzského módního byznysu můžeme hledat už kolem poloviny 19. století v souvislosti s garderobou manželky Napoleona III. Evženie z Montija, která si u příležitosti otevření Suezského průplavu roku 1869 nechala pořídit 250 kusů slavnostních šatů. Pro noviny se tím samozřejmě otevřelo nebývalé živé téma (FREI 1997, 23).